

el comerç amb Orient arribava a Aragó només a través de catalans, és prova que en aquests textos aragonesos és pres del català. L'it. *baldacchino* apareix també des del S. XIII, en Jacopone da Todi (Terlingen 123); l'oc. *baldaquin* es documenta des de 1497 (Pansier III, 20) i com que el comerç occità amb Orient en els segles medievals es feia més amb naus catalanes que italianes o franceses, és un nou indicatiu aplicable al català; la documentació catalana i castellana de l'Edat moderna i contemporània dóna indicis evidents que en aquesta època el mot fou adaptat de bell nou partint de l'ús romà. Per a més documentació i variants, veg. DCEC I, 375-6; i per a *bufa de Baldrac*, ibid., 379a3 ss. *Baldac* i *Baldrac* són formes documentades des de la nostra Edat Mitjana com a nom de la capital iraquina; hi hagué encara d'altres variants del nom de la ciutat en antigues tarifes nostres, p. ex. «item carga d'alum de *Baltan*... 5 diners jaquesos» en un aranzel de Tortosa de l'a. 1252 (RLR IV, 256).

BALDER adj. i BALDAR v., mots afins que semblen ser de la mateixa família, l'antiguitat de la qual és, però, dubtosa en català, especialment la del verb, i poden haver estat rebuts, temps ha, del castellà o de dialectes espanyols; aquest grup en tot cas és d'origen aràbic, si bé *balder*, i en part el verb, és probable que també s'hagin relacionat amb el nostre *BALDA*, però no és segur, almenys en quant a *baldar*, que hi hagi un lligam entre ells des dels orígens. □ 1.ª doc.: *balder*, S. XVI; *baldar*, 1803, dicc. de Belv., Lab. (1839), Figuera, etc., i ja usat per NOller i per Costa i Llobera.

L'escassetat de la documentació antiga de *balder* està compensada amplament per la riquesa i el sentit genuí dels seus usos i matisos en els escriptors i comarques moderns, en els quals apareix, en massa i pertot, des dels més antics i purs representants de la Renaixença; vegeu-ne ex. d'Em. Vilanova, V. Català i (*balderejar*) Gabriel Maura, en *AlcM* i *DAG*; dels diferents matisos es poden trobar perspicus exemples en la prosa de PCoromines: «la regió i la comarca --- no tenen una tradició ni una història ben diferenciada, els límits del seu territori són *balders* ---» (*La Sobirania de les P. P.*, Misc. Prat de la Riba, 1925, p. 47); i ben sovint amb matisos figurats: «la llengua catalana és el nostre verb --- per això considerem *baldera*, fins quan no hi ha hostilitat en la intenció, tota qüestió prèvia sobre el seu valor i les seves possibilitats» (*Missatge als Intel·lectuals Castellans*, 28-III-1930, *Di. i Re.* II, 427), «els 60 anys de la seva vida han passat *balders*, com si no els hagüés viscut» (*L'Avi dels Mussols*, autògraf de la 1.ª versió, frase suprimida en l'ed. pri., p. 27).

D'altra banda, encara que no comptem amb dades de *balder* pròpiament medievals, n'hi ha dues que ja deuen reflectir un ús existent a la fi d'aquesta època (obres publ. el 1560 i el 1640, donat el caràcter tècnic de la segona, *AlcM*); en el *Procés de Viudes i Donzelles* de Siurana i Valentí, imprès en aquella data (llenguatge anterior, inclòs en el *Canç. Satíric Valen-*

cià, p. 320) és ja ben clar el sentit modern amb aplicació obscena: «y-ls ve lo fus vostre *balder* al canó».

Doncs encara que la comunitat d'arrel, i una laxa i vaga, però visible i innegable afinitat semàntica, ens obliguin a relacionar en una mesura o altra els dos mots, la diferència en les dates d'aparició de *balder* i *baldar*, i el nexa palès d'aquest amb el verb castellà idèntic, obliguen de bon principi, d'una banda, a estudiar junts els dos mots, i d'altra banda, a demanar a la lingüística històrica i a l'etimologia proves segures de llur interdependència. Començo, doncs, reproduint les conclusions a què arribava, amb reserves, fa prop de trenta anys, en redactar el DCEC: «BALDAR --- del àr. *bāṭal* 'hacer inútil', 'invalidar, lisiar'; 1.ª doc.: 1219... Para las acs. árabes, que en parte pertenecen a la 2.ª y 4.ª formas de la misma raíz verbal (*bāṭal*,¹ *āḥṭal*),² vid. Dozy, *Gloss.*, s. v.: Schuchardt, *ZRP*. xxxii, 467. Siendo así que para producirse la trasposición *tl > ld* era necesaria previamente la pérdida, algo sorprendente, de la *a* del verbo arábigo, quizá sería preferible considerar *baldar* como derivado castellano de BALDE I [o sigui *en balde*, *de balde* = cat. *debades*: sense fruit o paga], pero éste, al fin y al cabo, es palabra de la misma raíz. Con una y otra explicación resulta probable que el catalán *baldar*, privar del uso de algún miembro, esté tomado del castellano: nótese que aunque hoy es voz muy popular en este idioma, no parece haber ejs. antiguos (*DAG*, *AlcM*, Neuvonen, 168). La ac. 'columpiar', 'echar al vuelo (campanas)', propia sobre todo del dialecto occidental, parece corresponder a otra palabra, seguramente derivada de VOLUTARE».

D'aquest convindrà tractar-ne especialment (i ho faré en article a part, o en apèndix a l'obra), no sols perquè si bé continuo creient probable aquesta etimologia, hi ha també altres possibilitats que podrien influir en el judici del conjunt, sinó perquè la preexistència de radicals fortament arrelats i importants en català, com el d'aquest altre *baldar* i el de *BALDA*, havia de facilitar molt la penetració i consolidació en català de l'arabisme espanyol *baldar*,³ que en català sembla no ser autòcton, no sols per la fonètica (*tl > ld*) sinó per la falta de documentació: perquè manca àdhuc a tots els diccs. anteriors al S. XIX (OnPou, Torra, Lacav, Aversó, JMarc, etc.).

Passem a l'origen de *balder* segons el DCEC, on en tractava juntament amb el cast. *baldio*, que n'és un sinònim bastant exacte, dient: «Es inseguro si el cat. *balder* 'amplio, holgado, sobrado, inútil', que ya aparece en un texto valenciano de h. 1500, es un derivado de *BALDA* 'taravilla' —que siempre entra holgada—, o es lo mismo que el cast. dial. y arcaico *baldero*. En este caso debería ser castellanismo antiguo, lo que no es claro, dada su fecha y su extensión semántica mayor».

O sigui major que en castellà. Allí en donava aquesta doc. castellana: *baldero*, freqüent en Berceo i en l'*Alexandre* (vv. 314, 1807, que TASánchez explicava ja «ocioso, baldío»), *baldero* i *ballero* (*Mil.*, 423,